

gelses og udgivelser, men som også vil præge disse. Lindstrøms kritiske og samtidigt nøgterne forhold til slesvig-holstensk politik vil gøre det vanskeligt at fortie eller bagatellisere en række mindre »europæiske« aspekter af den slesvig-holstenske udvikling efter 2. verdenskrig i den fælleseuropæiske forbrødrings navn.

Carsten Mogensen

Gustav Jonasson (under medvirken af *Lars Sköld*): Per Edvin Sköld 1946–1951. *Studia Historica Upsaliensia*, Distribution Almqvist & Wiksell, Stockholm 1976.

Per Edvin Sköld var medlem af den svenske riksdags andetkammer fra 1917 til 1964 og minister på skiftende poster i socialdemokratiske regeringer i 23 år.

Bogen rummer hans optegnelser af forskellig karakter, små sammenhængende fremstillinger og egentlige dagbogsoptegnelser, fra årene 1946–1951, samt 7 historiske studier af begivenheder, som Skölds optegnelser kan bidrage til at belyse. Det er problemstillinger i disse års svenske politik, specielt de snævrere parlamentariske krisesituationer ved ministerskifter og regeringsforhandlinger.

For danske læsere vil bidraget om de nordiske forsvarsforhandlinger i 1948–49 nok være det mest interessante. Sköld beretter f. eks., at udenrigsminister Gustav Rasmussen ville forbande den dag Danmark kunne blive tvunget til at tilslutte sig en vestlig stormagtsalliance.

Ingen af de 7 studier betyder en omkalfatring af opfattelsen, som den har dannet sig i forvejen. En lille sten sættes her og der bedre på plads eller flyttes en smule. Det er professionelt arbejde, hvor Gustav Jonasson omhyggeligt gør rede for, hvad han har haft adgang til på hvilket stadium i sit arbejde, f. eks. at det relevante bind af Tage Erlanders erindringer udkom i slutfasen af arbejdet med den foreliggende bog. Det er ikke overraskende, at Sköld og Tage Erlander har interesseret sig for de samme begivenheder, heller ikke at Gustav Jonasson i de 7 studier beskæftiger sig med de samme ting.

Der er ganske oplagt en risiko ved at lade problemstillingerne i den grad bestemme af, hvad politikerne selv var optaget af og hvad de selv opfattede som spændingsfyldte forhandlingsfaser. Det er ikke givet, at interessen langvarigt kan samle sig om, nøjagtigt hvilke socialdemokratiske top-politikere der gjorde hvad i de få dage, hvor Tage Erlander blev Per Albin Hanssons efterfølger.

På den anden side skal man næppe undervurdere politikeres egen evne til – allerede mens begivenheder står på – at erkende, at nu sker der noget vigtigt. Den politiske polemik kan til tider efterlade aldeles ligegyldige spørgsmål til historikernes opklaringsarbejde, men lige så hyppigt har den grebet fat i udviklingens afgørende led.

Under alle omstændigheder bidrager de samtidige optegnelser, erindringerne og historikernes arbejde med sådanne episoder til en sikrere erkendelse af den parlamentariske koreografi. Sådant erkendelse er der både i Gustav Jonassons studier og – unægteligt mere fornøjeligt skrevet – i Skölds optegnelser.

Henrik S. Nissen

Klaus Jørgensen: »Hjælp fra Danmark«. En studie i dansk u-landspolitik 1960–71. *Odense University Studies in History and Social Sciences*, vol. 40. Odense Universitetsforlag 1977. 440 s. 92,00 kr.

Den foreliggende bog er identisk med en licentiaatshandling, som Klaus Jørgensen har udarbejdet ved Odense Universitet 1973–76. Der foreligger efterhånden en pæn portion

litteratur om Danmarks bistand til u-landene, men for størstedelens vedkommende drejer det sig om analyser af og rapporter om enkelte dele af u-landsbistanden. – Kun få har hidtil søgt at give et helhedsbillede på videnskabelig basis. Klaus Jørgensens bog må derfor hilses særdeles velkommen.

Hans begrundelse for at skrive bogen er såre enkel: nysgerrighed. Han har ikke søgt at bevise eller afkræfte historieteoretiske eller politologiske antagelsers gyldighed. Man kan nok diskutere om nysgerrighed og kun nysgerrighed er begrundelse nok til at forske i et bestemt emne; men i dette tilfælde gør det ikke så meget, for K. J. har valgt et emne, der er af stor interesse for mange forskellige grupper i samfundet. Disse grupper burde kunne bruge bogen som en »knagerække« til at hænge diskussionerne og de teoretiske overvejelser op på, istedet for at skulle gå ud fra fornemmelser og spredte oplysninger.

Han prætenderer ikke at give et fyldestgørende billede af alle aspekter af dansk u-landspolitik (en sådan opgave må vist betegnes som umulig), men han søger 1) at afdekke »... de vigtigste faktorer, som influerede på udformningen af det bilaterale program ...« (s. 413), 2) at følge »... formuleringen af dansk udenrigspolitik på et nyt område ...« (forord), 3) at studere »... integration og vekselvirkning ml. staten og forskellige private organisationer ...« (forord), desuden 4) og 5) at følge »... udviklinger i den officielle bistandsfilosofi, u-landshjælpens sammensætning ...« (s. 15), og 6) at give »... en bedømmelse af dansk opinion om u-landsforhold og bistand ...« (s. 413). – 6 emner, der hver for sig kunne fylde en bog.

Jeg synes imidlertid, at K. J. har tacklet opgaven godt, – bogen fremstår for mig som en helhed, og efter endt læsning har man en fornemmelse af at have fået en grundig (omend ikke altomfattende) orientering om det hjemlige politiske spil, og de overvejelser af inden- og udenrigspolitisk art, der har ligget bag udviklingen af det bilaterale bistandsprogram. Fremfor alt synes jeg bogen har sin force i sin historiske indfaldsvinkel til stoffet. En stor del af den øvrige litteratur om emnet er »her og nu«-rapporter, der skal ses i en speciel sammenhæng, og som er meget ahistoriske i deres behandling af stoffet, hvilket kan gøre det svært for udenforstående at få noget overblik over eller forståelse af en sammenhæng, hvis man ikke lige har stor indsigt i stoffet på forhånd. Derfor tror (håber) jeg, at bogen vil nå ud til en større kreds af læsere end lige specialisterne på området.

Bogen fortjener et stort publikum, også fordi den er skrevet på et forståeligt dansk, uden alt for mange krukke fremmedord, og fordi K. J. når frem til nogle konklusioner om hvorfor og hvordan vi giver u-landsbistand, som i nogen grad kolliderer med de myter, der normalt (uden for de indviede kreds) verserer om u-landsbistand. Jeg vil her ganske kort opridse de vigtigste konklusioner (dog ikke alle, og en gennemgang af argumentationen for disse er der heller ikke plads til her):

1) I begyndelsen af 60'erne blev det besluttet, at Danmark skulle øge sin bistand kraftigt – målet var 1 % af nationalindkomsten. Hvorfor skete dette? K. J. konkluderer, at den afgørende impuls for beslutningen kom fra USA, som en del af den amerikanske »burden-sharing«-politik, samt at Danmark lod sig overbevise af USA om betydningen af en øget u-landsbistand til imødegåelse af østmagternes bistands- og handelsoffensiv over for u-landene. K. J. ser altså forøgelsen af bistanden som et led i den kolde krig. (Se dog s. 24, hvor han modificerer denne påstand lidt, idet han også drager afkoloniseringsprocessen ind i billedet).

2) Hvorfor øgedes den bilaterale bistand så kraftigt, i modsætning til hidtidig praksis? Her konkluderer K. J., at der var tale om en ren national afgørelse, og at en kombination af 4 faktorer blev udslagsgivende: a) Dansk prestige over for omverdenen, b) Ønsket

om at prøve et nordisk samarbejde, c) Betalingsbalancehensyn, d) Regeringens bestræbelser på at gøre u-landsbistand til en folkesag (s. 14).

Der er mange andre delkonklusioner fra bogen, der er værd at diskutere, men pladsen er ikke til det, så for at sige det kort er den hovederfaring, jeg har fået af bogen, denne: Alle de forskellige moralske og etiske gevandter, vi iklæder u-landsbistanden, kan godt puttes ned i mælposen. Det er den danske stats og regeringens inden- og udenrigspolitiske interesser, der hver gang søges fremmet – u-landenes ønsker og behov bliver tilpasset dette overordnede mål. Der trænges til betydelig mere åbenhed og diskussion af hele u-landsbistandens mål og midler, og her vil K. J.s bog (evt. læst sammen med Neersø og Carlsens bog »Danske investeringer i u-landene«) give et godt grundlag for en diskussion og evt. nyvurdering.

K. J. kommer i Appendiks A ind på de problemer, en samtidshistoriker støder på: Kildegrundlaget er aldrig helt fyldestgørende, folk er tilbageholdende med informationer, og i forb. m. dette emne bemærker K. J., at det informerede og beslutningstagende miljø er ret snævert. Og her kommer han så til slut med sin private løsning på at få mere åbenhed om hele emnet: Man skal drage den akademiske verden ind i diskussionerne (især samtidshistorikere). Dette kan sagtens være en del af en løsning, men man får en lille mistanke om, at det nu er ham, der søger sine egne og fagfællers interesser fremmet. – Foreløbig kan man dog sige, at han i kraft af den indsigt, man får gennem den foreliggende bog, har givet et vægtigt bidrag til en større forståelse af emnet.

Vibeke Due

Mogens Nielsen: Socialdemokratiet og enheden i arbejderbevægelsen 1943–45. Institut for Samtidshistories Skriftrække I. Kbh., Akademisk Forlag, 1978. 201 s. Pris: 42 kr.

Sommeren 1945 førtes en række forhandlinger mellem Socialdemokratiet og DKP om en eventuel sammenslutning af de to partier. Set ud fra Socialdemokratiets senere uforsonlige og stærkt antikommunistiske holdning er det en forbavsende og næsten utænkkelig situation. Det var denne forundring, der fik Mogens Nielsen til at undersøge sagen nærmere. Det er der kommet en på mange måder fortrinlig bog ud af. Efter en kort redegørelse for udviklingen i den danske og i den internationale arbejderbevægelse fra 1914 frem til omkring 1943 analyserer Mogens Nielsen

- arbejderbevægelsens stilling efter forhandlingspolitikens sammenbrud i august 1943;
- kontakterne mellem Socialdemokratiet og DKP frem til befrielsen;
- Socialdemokratiet og forholdet til Sovjetunionen i de sidste krigsår og endelig i bogens længste kapitel
- enhedsforhandlingerne mellem Socialdemokratiet og DKP sommeren 1945.

Hvad angår forholdet mellem de to arbejderpartier er det foreliggende kildemateriale minutøst gennemgået. Resultatet er en veldokumenteret fremstilling af en vigtig fase i den danske arbejderbevægelses historie. Dog med den begrænsning, at undersøgelsen er grundigere mht. Socialdemokratiet end når det gælder DKP. Desuden holder den sig til topniveauet: det er de to partiers ledelser, der analyseres, og man får intet at vide om, hvad der foregik på lokalt plan og længere nede i hierarkiet. Det er Mogens Niensens opfattelse, at Socialdemokratiets politik i perioden var »konsistent og målrettet«. For en overfladisk betragtning kunne det se ud, som om der var tale om den rene opportunisme, når Socialdemokratiet bevægede sig fra antikommunisme og samarbejde med militæret i 1943 til et venstredrejet radikaliseret program og enhedsforhandlinger med DKP i 1945.